

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 2.

Sambata 13. Ianuarie

1862.

Monastirile din Tiér'a romanésca.

Cestiunea monastirilor moldavo-romanesci s'a desbatutu cá de trei ani in cóce atatu in diurnale, precum si in brosiure cá niciodata. Cu acea ocaziune au esitu la Inmina unele rele fórte mari, si cu atatu mai periculóse, cu catu sciutu este, cumca celu puşinu a cincia parte a teritoriului moldavo-romanescu se afla in mani morte, precum se numescu monastirile. Cestiunea inse a monastirilor inchinate la asia numitele locuri sante este mai presusu de tóte. Numai „Romanulu“ a publicatu despre acestea pana acum 16 articuli esiti din condeiulu neobositulu scrutatoru alu cestiunii acesteia a d-lui Cesaru Boliacu. A sositu timpulu, in carele se reproducemu si noi incai unulu si celu din urma din toti acei 16 articuli, pentru cá se nu remanemu cu totulu necunoscatiori ai acelei cestiuni Eata articulu XVI.

„Am incheiétu in articulu precedentu epoc'a Bibescului in cestiunea monastirilor inchinate si am dişu ca am se me ocupu, pana se nu viiu la epoc'a lui Stirbeiu, a aretá Romaniloru in ce tipu calugerii greci au profitatu totu d'auna de nenorocirile Romaniei spre a vetema Statulu romanu atatu in autonomi'a sea catu si in avutiele sele.

Me simtiu datoriu se diçu aci cateva vorbe despre greci spre a curma scurtu cu toti parasitii ce misiuescu pe stratele nóstre si cari se sfortia se faca o cestiune internationale dintr'una simpla cestiune de dreptu de autonomia si de economia a Sta'tului romanu. Trebuc se repetu, ceea ce am dişu de atatea ori despre natiunea elena, atatu in versurile mele catu si in pros'a mea: Grecii au otaritu se-si creedie o patria din nimica, pe candu tóta Greci'a gema suptu Turcu si pe candu Turculu era anca o putere formi-

dabila. Grecii s'au luptatu siepte ani fora nici unu ajutoriu contra acestui colosu si ne au doveditu ca poetulu loru Omer n'a creatu fabule; ca eroii lui se nascu si astadi, in acésta natiune in tocmai precumu 'i-a descriu elu acumu treideci de se cle. Dupa acésta, diplomatii le au pusu in capu unu strainu, le au implutu tiér'a de ostiri straine, cari se intemeidia tronulu strainului si a pornitu in tiér'a loru, bunaóra, colonii germane. Grecii au datu necontentitu focu colonielor germane pe unde s'au asiediatu in tiér'a grecésca, au gonitu ostirea straina din tiér'a loru si femeiele vindeau pe nemti, dupo ce-i desarmau si-i despoiau in tóta puterea cuventului, cate doua drachme (5 lei 30 par.) unulu. Grecii au otaritu se-si faca o constitutiune, si au facutu-o si au obligatu pe rege in cateva ore s'o suptsemne séu se plece pe bastimentulu cu vapóru ce-lu asteptá in Pireu; grecii prindiendu pe ministrulu Corfiotachi, cá voiesce se deschida o inriurare influintiei Rusiei prin Patriarchulu Constantinopolii in Grecia lu-a resturnatu de la putere. Grecii — am vedintu cu ochii mei — pe candu flot'a Engli-terei blocandu Greci'a para ca sta s'o radice intréga pe imensele poduri ale bastimentelorú séle, am vedintu cu ochii mei o céta de munteni, care nu era mai mare de 50 de individe, pornindu cu tóta otarirea se arda flot'a Engli-terei si apostrofandu pe filosoffi, pe advocatii, pe gazetarii si diplomatii ce se sfortiau a-i tiné in locu: Cumu Elenii nu potu se se bata cu Engli-tera? cumu, natiunea elena nu mai póte se nasca Miauli? — Am plansu de amóre pentru acei sveltii palicari nebuni si am dişu: Natiunea ce produce asemeni nebuni nu va peri nici o data!

Dar' se amestecu póte fi intre Elinii cari si-au creatu Greci'a, cari siau facutu constitutiunea, cari se credu capabili a se bate cu Engli-ter'a, si intre cateva individe ce se terescu pe ulitiele nóstre, cari

batu pragurile ciocoiloru si cari se facu advocatii marsiaviloru calugeri greci, scandalulu soçietatiloru in cari se introduceu? Daca acestia ar' fi din natiunea elena, aru puté ei se sfasie atatu de marsiavu o natiune amica natiunii elene si care a contribuitu cu sange si cu bani spre intemeierea natiunii elene? Acestea dîse in trécatu se intramu in materia.

Am aretatu cumu acésta pecingine, calugerii greci, dupa caderea Constantinopolii s'au lipitu de curtea lui Radu celu mare, cumu suptu pretextu de puritate de ritu a indemnatu pe pietosii si generosii Romani a pune bisericile romane in contactu cu bisericile grecesci prin omagiuile ce aru tramite cele d'antaiu celoru d'alu doile, cumu apoi calugerii greci abusau de acésta idea pietósa si corumpeau caracterulu romanu, pana candu Mateiu Basaraba, tiindu soboru generale alu clerului romanu intregu si consiliu generale cu toti boierii tierei, goni pe acesti calugeri greci din tíera si incetá ori-ce omagine a monastiriloru nóstre la monastirile grecesci.

Am aretatu cumu sinodulu grecescu cu toti Patriarhii si Mitropolitii a opritu cu anatema a se mai amesteca cestiuni de interesu materiale in cestiunea cea mare a ortodoxiei; cumu a opritu pe calugerii greci d'a mai avé interese materiale in tíera.

Am aretatu cumu chiaru suptu Domnii fanarioti au fostu stavilite abusurile acestoru calugeri si cumu Grigorie Voda Ghica, in temeiulu unni firmanu, a gonitu pe toti calugerii greci din tíera si a platitu cheltuecele revolutiunii lui Tudoru, luandu tóte veniturile Monastiriloru dîse inchinate pe séma statului.

Acumu punu suptu ochii Natiunii Romane unu actu de infamia alu acestoru calugeri.

Eata-i cumu se adresédia Monarchului Rusiei pentru darulu neasteptatu ce le a facutu eu o a parte din Moldo Romania.

„Represintantii in Constantinopole ai Comunitatiloru, cate dupa legi au chiriarchia asupra proprietatiloru grecesci din principatele Valachia si Bogdania (Moldavia), luandu in profunda bagare de séma memoriulu prin care li se comunica propunerile ce a bine voitu Curtea Imperatésca se-le faca cá base ale unei invoiri prin care se se determine cestiunea susu díseloru proprietati monastiresci, iéu indrasnéla a supune cu respectu la chipsuirea curtii imperatesci observarile loru asupra propuneriloru in acésta cestiune. Mai antaiu ei marturisescu eterna recunoscintia catra curtea Imperatésca, pre bine-facutori'a protectrice

a santeloru comunitati din Oriinte, a carii protectiune se manifesta in totu felulu pentru santele locasiuri, si care privighiédia si pentru pastrarea intregimii legitimeloru drepturi ale susudíseloru sante averi, cari se cuviniu la scaunele patriarhali si la cele alte chiriarchicesti comunitati ale bisericei Oriintelui; si care se manifesta asemenea la intretinerea acestoru sante proprietati aparate de ori-ce bantuire, prin midiulocirea consulatelor imperatesci din Valachi'a si Bogdani'a. Santele comunitati catra acestea marturisescu recunoscintia loru pentru acestu daru NE ASTEPTATU, alu venituriloru intregu pe dece ani trecuti, ale ródeloru acestoru proprietati destinate pentru reparatiunea si intarirea celoru derapinate de catra infricosiat'a revolutiune din anulu 1821 si cele alte sante locasiuri ce suntu elatinate din temelia, si pentru mangaierea adusa bisericei resaritului care á patimitu atatu de multu. Traiésca in secle unsulu de Dumnedieu si pre puterniculu protectoru alu Bisericei nóstre prea augustulu ei Autocratu. Catra acestea santele comunitati indrasnescu se supuia suptu privirea Curtii Autocratice protectóri'a drepturiloru loru celoru legitime, consecintiele ce aparu din pretensiunile susudíseloru propuneri manifestate de numitele principate, consecinte cari se impotrivescu celoru cuprinse in legaturile ctitoriloru si ataca d'a dreptulu chiriarchi'a susu díseloru comunitati. Legitimele ctitoricesci drepturi nu potu se se mantia intru intregimea loru, daca se va sminti óre cumu si se va infirma proprietatea Comunitatiloru chiriarchicesci; si la acésta tintédia pretensiunile principatelor. Era ca aceste proprietati esistu si se numescu dupa dreptu si dupa lege proprietati ale loru, este invederatu din mai multe: fiindu ca, 1-in cele mai multe dintr'insele suntu lasate comunitatiloru chiriarchicesci fora nici o conditiune. Nu numar pamenteni dara si multi straini dobendindu proprietati in principate, le au lasatu aretateloru comunitati in desavirsita si perpetua stapinire.

„2. Multe din aceste proprietati s'au cumperatu de catra egumenii dupa vremi cu bani proprii ai loru si s'au daruita si acestea santeloru comunitati fora conditiune.

„3. Domni pietosi, precumu a pururea pomenitulu Alesandru Ipsilante, au cumperatu prin licitatiune proprietati, pe care au ziditu monastiri si pe acestea le-au otaritu si le-au lasatu pe tóte la scólele ce se afla in Turci'a europeana.

„4. Cele numite Rumelioticesci s'au lasatu de

catra proprietari privati si straini la comunitatile din propriile loru patrie, pentru cá acolo se se face bine faceri, ér' nu in alta parte.

„5. Si in sfirsita cati din donatori au otaritu si ore cari bine faceri marginite a se face in Prinçipate, mai antaiu si mai cu séma au avutu de temeiu alu tutoru acestoru sante comunitati, carora le au lasatu proprietatile, cá se fia ale loru in veci ne atinse si nedespartite, si de la cari se-si primésca venitorile, cá parintii cari se ostenescu intr'insele, avindu si tóta indestularea, se se róge lui Dumnedieu in timpul sacrificiului divin in favórea insestratoriloru.

„Tóte acestea asia fiindu, supunemu la vederea curtii imperiale observarile nóstre asupra celoru trei puncturi precumu urmédia:

„1. Se cere in memoriu arendarea prin licitatie a proprietatiloru monastiresci.

„Comunitatile bisericeii din Oriinte au aretatu deslucitu prin legitimele loru propuner in conferintia de la 1841 in acésta privintia catra imperetésc'a ambasada, funestele rezultate unde duce pe chiriarsii arendarea prin licitatie a proprietatiloru loru din Moldo-Valachi'a; dara fiindca inalt'a curte protectória staruiesce si cere negresitu vendiarea loru in publicu cá mai avantajósa, chiriarsii dau respectós'a loru aderare intr'acésta, dupa terminarea celoru 9 ani, candu si curtea protectória le va dá incredintierea si garantarea urmatórieloru dóue drepte propuneri.

„a) Neintervenirea, in timpul arenduirii proprietatiloru, a stapanirii pamentene; ca-ci e destulu numai de aprópea priveghiére a consulateloru imperatesci.

„b) Preintemпинarea a nu isvori pagube din pricin'a arendasiloru acareturiloru aflate pe aceste proprietati, taiari de paduri, straganirea locuitoriloru si si alte, precumu si plat'a arendiloru la vremi.

(Va urmá.)

Proiectu de scóle comunale practice.*)

Relative la tesele substernute de Domnia Vóstra in sedintia a III-a Reuniunei transilvane litera-

*) De si Dn. auctorulu acestui proiectu dechiara in epilogu, ca nu doresce, cájdeile sale se fia

rie ini permitu a reflecta la § 9: „Deslegarea intrebarii: Care suntu midiolócele si caile cele mai secure ajutatóre la intemeierea, imbunatatirea si perpetuarea scóleloru populare intre romani?; ma me rogu se 'mi concedeti cutediarea, eminente Domnule, a tréce cu vederea unele inconveniintie ver' inconsecuintie etc. ce ar' puté contiené urmatóarele ordine, si a créde ca numai vii'a dorintia a vedé pe amata mea natiune folosita in esential'a s'a tienta, m'a facutu a invinge frésc'a mea temiditate pentru a Ve molestá si a Ve interumpe in pretiósele D. Vóstre momente. Déspre alte veti binevoi a culege cá unu intieleptu numai ce ar' merita atentiune, si a lapedá restulu. —

La intemeierea de scóle populare si alte in genere suntu cá midiolóce adiutóre celea mai principale: a) midiolóce pecuniare, b) docenti apti in trebuintiósele sciintie, si cu deajunsa emulatiune in coalucrare la naltulu scopu nationalu, in fine c) preotime asemenea indeplinitóre de a ei misiune.

Cesti'a pecuniara o lasu de unadata la una parte. —

Despre castigarea docentiloru apti si inestrati cu cerutele calitati credu, ca ar' fi de trebuintia formarea loru prin infintiarea de vreuna dóa scóle preparandice; ma eu nu suntu de parere cá astea scoli se fia dupa sistemulu usitatu pe ici-cólea, numai contitóre de invatiarea papagalicéste (?) a unoru principe de metode seci, ci mai multu se fia scóle spre invatiaturi practice si corespundietóre scopului, intre care se figurédie studiulu limbei romane pe base sciintii-

publicate, ci ca e indestulatu déca acelesi se vor pertractá in vreun'a dein siedintiele comitetului asociatiunii, eara acést'a mai virtosu din temeiu, cá nu cumva se ne iee vreo alta natiune pe dinainte, — noi totusi ne luamu voia a depdne acestu proiectu in acésta Fóia, eara acést'a o facemu atatu pentruca comitetului asociatiunii pana acum ei lipsesce organulu propriu de publicitate, ei lipsescu si alte cai scutite de spese spre a lati asemenea proiecte, — catu si ca noi nu avemu nici o temere ca vreo alta natiune near' luá pe dinainte; oh nu Domnule, ca neapasarea ce domnesc in acésta privintia si la poporale conlocuitóre, se póte asemená numai cu a unoru popóra din resaritu. In tier'a romanésca s'a introdusu si mai de multu cultur'a vermiloru de metasa, eara anume in cesti trei ani din urma s'a trasu din aceeași unu castigu preste 50 mii galbini, care suma a intratu parte mare in pungile femeiloru tiere si locuitorie prin suburbii.

face, agricultur'a, horticultur'a, pomologi'a, cultur'a sericola apoi stupari'a.

Cá acesti docenti seu preotimea se fia si cu emulatiune necesaria la scopu, se fia indemnati si prin salarii mai bune si cu premii anuale ! —

Inbunatatirea scóeloru populare intre romani s'ar' puté dobendi dupa a mea parere: 1) Prin un'a sistema buna, tragundu elevii in viitoru in viati'a practica folosu pin invatiatur'a comunala. 2) Prin procurare de docenti dupa modulu memoratu mai susu, de inspectori si administratiuni relative, cu necesaria emulatiune. —

Perpetuarea scóeloru populare intre romani credu ca nu s'ar' puté efaptui la noi altu feliu, decatu numai candu scolarii elementari si respectivii parinti ai loru ar' fi legati de vreunú interesu materialu, pentru una frecuintia neinterupta si pentru zelu; adeca candu pe bas'a de 5 elevi s'ar' dá unu premiu de celu pugiu 20 florini m. a. pe anu, asiadara candu pentru astá ar' esistá unu fundu stabilu si de ajunsu la asta trebuintia in fiecare comuna. —

Admitendu ca cele premise ar' fi esentialele scopului, compunu indigintiele in modulu urmatoru :

Presupunu spre acestu scopu una confederatiune intinsa, in capui un'a administratiune centrala, cu mai multe cercuri, din care unulu cá de vr'o 100 comune. Unu asia cercu de 100 comune se poséda 1 academie, 2 gimnasie, 1 scóla preparanda si economica, 100 scóle comunale. —

Pentru astea ar' fi spesele urmátore :

- I. Academie. Pentru profesori necesari 10,000 fl. pentu 50 stipendisti 8,000 fl., pentu administratiune etc. 20,000 fl. Sumá 20,000 fl.
- II. Pentru 1 gimnasiu superioru si 1 inferioru. Pentru profesori etc. 8000 fl., pentru 80 stipendisti 10,000 fl., pentru administratiune etc. 2000 fl. Sum'a 20,000 fl.
- III. Cu 1 scóla preparandia si economica. Pentru profesori etc. 3000 fl., pentru 50 stipendisti 5000 fl., pentru administratiune etc. 2000 fl. Sum'a 10,000 fl.
- IV. Pentru 1 scóla comunala de ambe secse $1200 \text{ fl.} \times 100 = 120,000 \text{ fl.}$, unu fundu pentru stipendii de studenti la alte universitati 10,000 fl., pentru administratiunea centrala si filiala etc. pe anu 10,000 fl., unu fundu de unde se se platésca premii la scolari pe bas'a de susu 40,000 fl.,

fundu pentru salariulu preotimii, alu docentiloru si premii la cei ce se distingu 70,000 fl., pentru Reuniunea transilvana de cultura, unu sucursu anualu 50,000 fl. — Sum'a totala 350,000 fl. m. a.

Asta sum'a ar' fi debuintia pe totu anulu, care 100 comune nice unadata nu ar' puté o contribui ! Si cu tóte astea eu credu ca ar' fi de urginta debuintia spre deslegarea problémei cu sigurantia.

De si la prim'a vista desperamu de posibilitate a ajunge la memoratele mîdiulóce pentru scóle, totu am mediatu mereu cum s'ar' puté ajunge la scopu, ca suntu coprinsu de vii'a dorintia a vedé pe dulcea mea natiune scapata de rusinosulu jugu alu sclaviei, reocupandu'si cuvenitul locu, — si gratia Domnului credu ca, am aflatu midioloculu cum s'ar' deslega problem'a pentru intretienére de scóle.

Si acesta fora se me intendu mai pe largu, me onoresu multu respect : Domnule a Ve comunicá, ca s'ar' resolva prin introducerea culturai vermelui de metasa, condusa prin una separata administratiune si purtata in sinulu scóeloru comunale ! —

La asta relativu amu onóre a Ve insemná, ca aflanduse in fiecare comuna, din unu asia cercu de 100 comune, cate 3 jugare pamentu datu pe sam'a astei industriei, s'ar' puté dela inceputu infintia scóla de preparandia si economia, apoi treptatu pe fiecare anu cate una clasa din gimnasiu, si dela 5 ani pe fiecare anu cate una clasa din academie; apoi dupe 10 s'ar' puté infintia tóte espusele. Despre asta credu ca nu va dubitá nice unulu, care are idei relative la industria, numai conlucratori se fia apti a delatura pedecile ce se potu intempina la introducerea si in cursulu ei, intre care enumeru celea urmátore :

1) Dudii se fia crescuti chiaru din sementia si in pepinieria in modulu experimentatu, cá frundi'a loru se nu fia vatamátore vermelui.

2) Plantatiile se fia la positiunea ceruta si in calitate de pamentu conformu cu trebuinti'a pentru formarea de materia cleiósá in frundia.

3) Pamentulu din plantatia si densa se fia mereu cultivata conformu scopului, pentru necontentita productia de frundie bune, fora a se salbateci dudii.

5) Cultur'a vermelui se fia rationatu condusa si conformu observantielor se se padiésca strictu regulile necesarie, etc.

Din neobservarea astoru si a multoru alte circumstari se póte intempla neecesirea scopului, ci ale enumera pe tóte, ar' fi a descrie unu opu, pentru care

nu este aici locul; apoi de s'ar si afla celea mai bune opuri, sunt de parere ca la asta industria nu pôte folosi teori'a singura, ma cineva debue neaparatu a face practica pe lunga unu barbatu bine experimentatu, a fi intru tôte bine observatoru si cu nepregetata atentiune, fiindu ca ai a face cu unu animalu fôrte debilu, pentru care cea mai mica eróre pôte fi de periculosa influintia. De acea pe lunga asta si mai propunu, cá toti conclucatorii la asta industria purtata pe base scientifice si in confederatiune se fia mai multu legati de scopu prin participare la resultatu (eu din parte 'mi pretiuescu proverbialu italianu, care dice „L'interesse è il piú forte legame di tutti le societa.“)

In fine mai adaugu ca, déca industri'a memorata ar' prosperá prin scóle in folosulu scopului nationalu, de siguru in curendu s'ar introduce cu bunu succesu si intre poporu, prin care fiacare familia 'si ar' puté inbunatati starea s'a materiala.

Cu confiantia Ve comunicu Domnule alu meu proiectu, si aflandu elu buna priimire, apoi socotinduse, ca s'ár puté castigá si pamentu, me oferu gata a comunica si alte idei relative. Nu dorescu cá asta idea se fia publicata, nu, cá nu cumva se ne iae alta natiune pe dinainte, veru se ne paralisedie scopulu; totulu ce dorescu e, se se pertraptédie cuestiunea la vreuna siedintia, si pôte se se initiédie pentru castigarea de pamentu pe la comune, care pôte fi cu desdaunare dupe 10 ani, si comasatu pana in tempu de 3-6 ani! —

Amu tradusa: „Tratare despre pomologia, sericultura si cultura gardului viu, in usulu scolasticu!“
Spre dispositiune. —

Recomandandume gratiei Domnii Vóstre suntu cu respectu devotatu servu
Stefanu Timon.
Feldra lunga Nasaudu 6/18. Dec. 1861.

Evenimentele Transilvaniei dein anii 1848 si 1849 scrise de Kóvari Lászlo.

I. In dílele aceste mi-veni la mana isori'a Transilvaniei dein anii 1848-1849 scrisa de Kóvari Lászlo si tiparita la Pesta 1861. Acesta descrie totu decursulu revolutiunei magiare dein 1848-1849 dela prim'a urdire pana la total'a ei suprimare, firesce dein punctu de vedere magiaru. Celu ce va ceti cu atentiune acestu opu, va cunósce usioru spiritulu, directiunea

si tendentiele acelei incercari revolutionarie; elu si-va poté formá o idea despre poterea morala si fisica, ce au desvoltat'o fratii magiari cu acest'a ocaziune. De aci apoi si-va face usioru deductiunile si combinatiunile sale mai incolo. Dein parte ni marturisescu sinceru, ca resultatulu combinatiuniloru si convingeriloru mele cu privire la belulu revolutiunei magiare se reduce la urmatóriele cuvênte ale unui istoricu mare*): „Wuth ohne Erwägung der Kraft.“

De altmentrelea scopulu meu nu e a me demite in analisarea acestui opu istoricu, dupa coprensulu, form'a si spiritulu lui; ci senguru numai a refrange acele asertiuni nejuste dein susu-memoratulu opu, care atengu mai de aprópe pre romanii si barbatii mai de frunte ai acelora. Si acést'a me determináiu a o face mai alesu in interesulu adevurului, pentrucá posteritatea se fia ferita de a registrá intre faptele istorice, nescari fapte si tendentie, care n'au esistatu nece odata, si care nu suntu altu-ceva, decatu numai o inventiune góla in mentea scriitoriului respectivu, si pentrucá atatu noi acum, catu si ea posteritátea se scie, catu pretiu are a se pone pe scrierile istorice magiare si earasi cata credintia si genuinitate merita si altele mai vechi esite dein péna magiara mai vertosu in cele ce ne privescu pe noi romanii. —

Se vede ca auctoriulu istoriei magiare dein 48 si 49 D. K. L. n'a cunoscutu de feliu pre aceli barbati ai nostri, cari au jecatu vre o rola in tempulu acelu miscari nationale, nu le a cunoscutu qualificatiunile, nu lea cunoscutu caracterulu si tendentiele loru, si apoi totusi se incumetá, se opintesce ai descrie si calificá, firesce, fora de nece o logica, fora nece o basa, mai in scurtu: fora nece o proba de adevuru.

Eh. D. K. L. ! nemicu e mai grau si mai delicatu pre lume, de catu a caracterisá si a calificá pre omenii, celi ce au figuratu canduva in capulu unei natiuni, unui poporu adeca: pre persónele istorice. Istoricultu dreptu, déca voliesce se nu arunce umbra pre caracterulu si demnitatea s'a de credintia: cauta se fia cu cea mai mare bagare de seama, cá cele, ce voliesce a testá posteritatiei cá fapte complenite, se fia basate pre documentele cele mai invederate, nepartinitorie, si mai demne de credítutu. Cea ce, D. K. L. cu privire la caracterisarea

*) Rotteck; Allgemeine Geschichte II. Band Seite 36.

omeniloru nostri, nece pre de departe n'a observatu; ci cutediu a dîce, că Dlui, nu sciu in adinsu ori dein nescientia — se nu dicu, reutate — improsica in publicu nescari cualificatiuni — si caracterisari ale barbatiloru nostri ceti mai alesi; care numai in creerii unei fantasii fôrte aprense si preocupate potu avé locu. Ba inca in asertiunile sale 'si contradice si esi insusi. Asia s. e. vorbindu despre eroulu muntiloru apuseni la pag. 54, 55, lu descrie, "că pre unu omu fora talente, fora cultura, fara sciint a, nici scriitoriu bunu, nece oratoru, se póta influentiá asupra popului, etc. etc. lu descrie mai ircolo", că pre unu omu, carele nu si a cunoscutu positiunea sa dein punctu de vedere mai multu politicu, carele n'a priceputu interesele popului si carele l'a condusu pre cali contrarii s. a. s. a. Si apoi totu D. K. L. in tr'altu locu mai in diosu — la pag. 112 totu despre eroulu muntiloru, se exprima cu totulu altufeliu — pôte ca pana acolo si-a mai stemperatu rani 'a — cam in intie lesulu acest'a: „Iancu asia numitu“ regele muntiloru cumca pre munteni i-a inarmatu dein interesu natiuale, er' nu dein interesu egoisticu, si dovedésce de acolo, că dupe devingerea magiariloru n'a volitu se depunia armele, pana candu celi imperatesci nu i i-voru impleni promisiunile facute natiunei sale, si fiinducá acest'a nu se templá: asia elu nece ca primi vreo remuneratiune s-a. Acum poftimu D. K. L. contradicerea D. sale au nu e ea aici fôrte indeverata? Eata o poti prende cu man'a si n'are opu de nece o demonstrare!!! Carele inarméza unu poporu dein interesu natiuale, er' nu egoisticu; unu barbatu, carele n'a volitu se depuna armele pana candu nu se voru multiumi promisiunile facute natiunei sale etc. etc., unu atare barbatu, Te intrebu, nu si-a cunoscutu positiunea sa, nu a priceputu interesele popului seu, n'are cultura??? etc. etc. — — — Poftimu! combinatiune si inca logica!

Acestu D. K. L. la pag. 111—112, comitetulu romanu dein Sibiiu, lu asemenea cu imperiulu lui Platone, si dice, că acelu comitetu a numeratu pucini membrii apti. Apoi ceva mai in diosu se demite ai mai si cualificá, si cu o ignorantia de despretiuitu si fora nece o cunosciintia, vorbindu despre presiedentele acelui comitetu dice: „ca intre altele, fiindu acusat, că cocheteza cu muscalii (?) lu departéza dela postulu seu de profesoriu in Blasiu.“ Ba inca Dlui in o cutediare mai fora de consciintia merge si mai departe, pre acelu barbatu alu nostru asemnandulu cu „Diogene fanaticulu.“ Vedi Dle K. L. voli'a

si patimele D. tale ti au intuncatu judecat'a sanetósa si te a adusu la aceea estremitate, că se pronuncii o sententia in publicu, ce unu atare barbatu cu cualitati atatu de nobile, si stimatu de toti omenii celi bravi, nece pre de departe n'ameritat'o. Ei Domnule! nu sciu, cunosci D. ta in persóna ori ba pre acelu barbatu scumpu al' nostru? nu sciu urmarit'ai viati'a si pasii acelui omu, amatoriu de benele natiunei sale, inse amatoriu si de benele omenimei in generalu si alu intregei patrie? Mi se pare, că déca cunoscaia numai cateva trasuri de in insusirile nobile ale aceluia, de si pote D. ta cá natiunalistu infocatu ai avé ceva rancóre asupra, totusi celu pucinu consciintia dóra nu te ar' fi lasatu nece odata se lu caracterizezi astufeliu, si inca in publicu, — in memori'a posteritati'e D. tale — — Credemu că Dlui inca nu'si va pregetá a si trage seama cu D. ta, cum are a se scrie istoria.

II. Dupa ce adeseori numitulu D. K. L. mai cualificá pre alti doi membrii ai comitetulu romanu, apoi despre celialti intrunu tonu despretuitoriu la pag. 112 dice: „celialti membri ai comitetulu pana atunci fura cuantitati necunoscute (??!) Dupa aceea apucanduse a cualificá 'si pre prefecti, pre eroulu nostru (totu la pag. 112) astfeliu lu cualifica: "Asente Severu preutu ortodosu (neunitu), fiindu departatu de Lemény, s'a intorsu in dílele lunei lui Martiu dein tier'a romanesca — — Poftimu date istorice luate dein ventu basate pre gacituri!! Acum ce pretiu se damu noi la o asemenea istoria?!

Vedi D-le K. L.! acest'a e unu altu documentu alu retacirei D. tale contemnabile si condamnabile! Au dora ti-ai intensu condeiulu in veninu, candu ai scrisu aceste siruri atingatorie de barbati romani-loru?!

De si dupa sistem'a constitutionale a Dvóstre dupa cum se practisá aceea in ainte de 48, forte cu greu se potú redicá vre unu romanu la oresi-care gradu alu culturei; cáci sute sí mii de piedeci i ste-teau in cale; atata totusi te potiu asecurá, că unulu, carele cunoscú mai de aprópe si credu ca mai bene decatu D. tá, pre aceli barbati, cumca te afli in mare retacire, ca-ce acelia se potú mesurá sí in cultura si in scientia si in alte privintie tocma si cu barbati celi mai de fronte ai D.-vóstre. Prein urmare, intru nemicu n'au meritatu aceea judecata stangace, — basata numai pre geniulu celu inventiosu al' D. tale.

De cumva unu istoricu — prein urmare si D.-tá — numai atata discretiune, atentiune si consideratiune

va întrebuință în alegerea și culegerea documentelor și datelor sale istorice, apoi Dumnezeu, că despre unu opu basatu pre asemeni date, nu se va poté dice nece odata, că e martoru adevărului, că „enaréza fapte intru adevéru complenite,” ci reprezenta pentru noi numai o maculatura.

Ide'a „Daco-Romaniei“ inca te neodignesce Dumnezeu meu! Inse spre liniscirea și odign'a D-tale și a altoru de asta specia, potiu se spunu numai atata; ca romanulu nu s i va face móra în capu, ca elu a sciutu și în 48, și scia și acum, ca a ti bate capulu cu planuri, cu visuri, ce nu se potu infientiá cu atatu mai pucinu susta și chiaru, candu ar esi cá dieulu din machina, e o nebunia, e o batere de capu insedarnica. Romanulu nu sbora cu mentea prein aeru; elu i-si cunósce positiunea, și cunósce și neajunsurile sale. Elu voliesce a trai cu D-vóstra împreuna în pamentulu seu, inse doresce numai dreptate, respectarea drepturiloru sale politice, natiunale, pre basa perfecte egala cu alte natiuni conlocuitoire, și atunci densulu e multiumitu cu sórtea sa, și voi inca veti fi multiumiti cu densulu, cá si statulu întregu monarchicu.

Aceea, ce mai dici D-le K. L. la pag. 109, cá romanii în 48, ar' fi avutu de scopu estirparea inteligentiei magiare; asta D-le! se me erti, ca cauta se dicu, ca er' e numai o fictiune în fantasi'a cea inferbentata. Romanii s'au luptatu pentru tronul, natiunalitate și independenti'a patriei sale.. Eli, D-lu meu! s'au luptatu și atunci totu pentru acele bunuri înalte, pentru care se lupta și în diu'a de astadi cu armele mentiei și cu condeiulu în mana toti într'unu cugetu.

Si deca în cursulu belului internatiunale s'a templatu și escesuri, ucideri, ast'a asia se templa în timpuri estra-ordinarie nu numai între natiuni diferite, ci toema și între filii unei și acelei natiuni. Se nu mergemu mai departe, de catu numai la revolutiunea frangósésca dein 1789—1792. Au nu s'a templatu acolo între filii de acelasu sange, tiranii și ucideri infricosiate, și inca cu multu mai infricosiate și mai ingroditorie de catu la noi. Apoi se ne aducemu amente și de revolutiunea lui Dosia dein 1514. Au poporulu (tieranii) și nobilimea de midiuocu a Dvóstre n'au efeptnitu tiraniile și crudelitatile cele mai neaudíte asupr'a preutimei și nobilimei celei înalte dein Ungari'a, macaru ca erau totu de unu sange? Si urmarile triste ale acestei revolutiuni le au sem-

titu amaru și urmasii nostri, romanii dein Transilvania, cu tóte cá eli dóra nece nu sciura de dens'a. Vedi! aceste bene le-a venitu romaniloru nostri dein Ungari'a cea mare a Dvóstre?! . . .

De au facutu romanii în 48, ceva crudelitati facia cu magiarii; magiarii inca n'au remasu intru nemicu detori romaniloru, și candu am stá a cumpani, ca care parte e mai vinovata în asta privintia, me temu, ce pre conationalii D-tale ar' cadé cumpan'a greutatiei, cá pe cei ce luara la tóte initiativa. Ai uitatu D. K. L. de conferinti'a dela Turda, unde tocma inteliginti'a Dvóstre se conjurá asupra celei romane, ceea ce sciú și babele de prin siediatória?

Inse se damu uitarei eterne aceste tempuri de trista memoria și pentru Dvóstre și pentru Noi. Se cercamu midiuóce, cá celu puçinu pre viitoriu se potemu întemelié o fratietate durabile între noi. Ca destinulu ne a lasatu se locuimu împreuna acést'a patria comuna frumoasa, și ori cum, déca volimu a avé viatia natiunale fericita, debue se devenimu, mai tardiu ori mai tempuriu, la óresi-careva cointielegere fratiésca. Apoi dopa parerea mea, midiuoculu celu mai securu spre acést'a este: Se ne respectamu imprumutatu drepturele natiunale politice și liabistice deopotriva, mai pre scurtu: „Ce Tie nu Ti-ar' placé, nu facee nece Tu altuia.“ Ast'a se ne fia devis'a în tóte afacerile natiunale. Si atunci va fi bene de noi.

Si alte asertiuni ne fundate mai suntu în adeseori mentionatulu opu istoricu, cu privire la romanii, la care a respunde acum nu mi-concede nece tempulu, nece impegiorarile mele. Singuru numai o descriere fidela a misicariloru natiunale ale romaniloru din 48, 49, basata pe documente istorice și date autentice, ar' poté refrange deplenu tóte aceste asertiuni. Cea ce credemu, ca prin ingrigirea și zelulu comitetulu nostru de asociatiune se va și face, catu se va poté mai curendu. Acestea 'le scótemu la lumina numai spre a atrage atentiunea barbatiloru nostri la acésta scriere.

Blasiu în 11. Decembre 1861.

T. V. R.

Pentru museulu din Blasiu

s'au mai adunatu în bani și alte oferte pretioase pana la datulu de astadi urmatoriele:

a) În bani.

1) Prin D. Dr. Ath. Sandor în Aradu, — 70 fl. v.

a. si anume dela D. Sa 10 fl., dela DD. Jul. Mun-
teanu 20 fl., Laz. Ionescu 15 fl., Georg Haica 10 fl.,
Ios. Susanu 10 fl., Ioan Popoviciu 7 fl. (Va urmá.)

Catra

Gazet'a Transilvaniei si Fói'a pentru m.
a. si literatura la anulu nou 1862.

In sboruri de afecte, pre sioptulu de zefire,
S'aventa cu placere unu spiritu iubitoriu,
Si 'n fasiele-i de róse ce lég' a lui simtire
Se vede mai ferice cá ori ce moritoriu.

Asia si alu mieu cugetu, candu sbóra spre-o amata
Se afla mai ferice c' Adone celu frumosu.
Cytherea umilita, pre marea leganata,
S'ascunde pre sub valuri de cursu-mi celu voliosu.

Constringetive spatiuri! si cedeti dar' poterei
Ce sbóra-n repedíme spre celu mai suavu odoru:
Gazet'a Transilvaniei placut'a flóre-a verei
Cu Foí'a-i pentru mente marétia 'n sacralu sboru.

Esti tu fíntia demn'a in patria ne sóre!
Se scii, cá n'unu Virgiliu ti bate lir'a sa;
Ci unu fragedu tonu dein pieptumi aprensu de sant'a
amóre

Volie-sce se-ti atinga urechi'a 'nalta a ta.

De multu nutriam tendenti'a se-ti facu vre-o dechiarare
Cá anem'a-mi e plena de foculu teu celu santu;
Dar' faci'a-ti seriósa si 'n crinii de 'ncantare
Respinse totu deann'a alu mieu devotamentulu,

Frumseti'a-ti cea divina ce-acopere a ta facia
Undá in mene tem'a se cercu alu teu amoru;
Acum'a inse liarta-mi, de-ti sum prea greu in bracia
Cá n'avui diu! potere s'alinu sinceru-mi doru.

Ca-ci esti cá-o garófa lucinta de departe
In senulu Aurorei cu braciulu ei de flori,

O blanda Filomela ce canti sant'a dreptate
Si-atragi cu alipire pre ori ce iubitoru.

Dein gur'a-ti de placere espira-unu siru d'arome
Ce póte se imbete pre or' ce simtitoriu;
Dea ochiloru privireti se sparia-or' ce fantome
Si-alérge se s'ascundia pre unde-i mai liusioru.

Dieésca insusire mai ai tu inca un'a
Cá anii de etate nu potu a te slabi;
Unu dulce riu d'amoruri te-acopere totu un'a
Facundu-ti fruntea alba departe a luci.

A tare 'ndrepti tu lumea cu mii de 'ncantamente
Si faci pre micu si mare spre tene a grabi:
In senulu teu se-si guste-a sale dulci momente
Si 'n tene se-si eshale poterea de-a liubi.

Si-asia de dieci de tómnne ne-aduci fructificáre
Matura nutritória e' unu spiritu de eron;
Primesce-acum'a dara in semnu de onorare
Si-a nóstra gratulare la anulu acestu nou!

Se fi iubita chara din parte-mi salutata
Cu gratii minervale in ani nenumarati;
Se fi cá o regina prin tíer'a desteptata
Cá reulu cu vigore se-lu certi si se-lu combati.

Ai tei amanti se afle in tene-o mangaiere
Si'n braciulu-ti de virgina unu dulce adapostu.
Prin tene se se 'naltia si scape de dorere
Oricarii pentru patria sacrandu-se au fostu.

Potere mercureana si sboru de vulturu mare
Se aibi frumósa dulce, ori unde vei porni;
Pre cale se-ti astérna zefirii in sborare
Placute floricele ce nu s'oru vestedi.

Si 'n urma o coróna se fi tu auria
Pre capulu Romanimei versata din decori;
O gema de memoria pre tempuri in vecia:
Ca-asia-su romanii'n pace, precum si luptatori.

G. B. V.